

**ՇԵՂԻՆԱԿԱՎՈՐ ՄՈՒՍՈՒԼՄԱՆ ԿՐՈՆԱԳԵՏ-
ԻՐԱՎԱԳԵՏՆԵՐԻ ԱՐՁԱԳԱՆՔԸ ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ
ԽԱԼԻՖԱՅՈՒԹՅԱՆ ՀՈՉԱԿՄԱՆԸ**

Մոնա Տոնիկյան

Բանալի բառեր՝ Իսլամական պետություն, խալիֆայություն, կրոնագետ-իրավագետ, ֆաթվա, Աբու Բաքր ալ-Բադդադի

2014 թվականի հունիսի 29-ին¹ Իրաքի և Շամի իսլամական պետության (ԻՇԻՊ) խոսնակ Աբու Մուհամմադ ալ-Ադնանին հայտարարեց «Իսլամական Պետություն» անունը կրող իսլամական խալիֆայության (այսուհետ ԻՊ) ստեղծման և Իբրահիմ Ավվադ Իբրահիմ Ալի ալ-Բադրիին, ով հայտնի է նաև որպես Աբու Բաքր ալ-Բադդադի, խալիֆ հռչակելու մասին²: Ալ-Ադնանին հայտարարության մեջ նշել էր, որ այդուհետ հավատարմությունն ալ-Բադդադիին պարտադիր է դառնում բոլոր մուսուլմանների համար, քանի որ, շարիաթի համաձայն, բոլոր նահանգները, էմիրություններն ու այլ պետական կազմավորումները դադարում են գործել:

Առաջին հայացքից կարող էր թվալ, որ մուսուլմաններն, ընդհանուր առմամբ, պետք է դրական արձագանքեին իսլամական

¹ Այս ամսաթվի ընտրությունը պատահական չէ. ԻՊ հետևորդներից շատերը վերջին Օսմանյան խալիֆայության անկումը կապում են առաջին աշխարհամարտի հետ, որի համար պատրվակ դարձավ 1914 թվականի հունիսի 28-ին ավստրոհունգարական գահի ժառանգորդ Ֆրանց Ֆերդինանդի և նրա կնոջ սպանությունը, չնայած խալիֆայությունը պաշտոնապես վերացվել է 1924 թվականի մարտի 3-ին: Նրանց պատկերացմամբ, հունիսի 29-ին նոր խալիֆայության հռչակումը վերջ էր դնում ուղիղ հարյուր տարի տևած աղետին, և նշանավորում էր արժանապատվության վերադարձը *ուսմային*՝ իսլամական համայնքին:

2 كلمة للشيخ المجاهد أبي محمد العنتاني الشامي بعنوان - هذا وعد الله إعلان قيام الخلافة الإسلامية

<https://www.youtube.com/watch?v=y9E0EjCEqY>

խալիֆայության վերականգնմանը, սակայն այս լուրը խիստ հակասական արձագանք առաջացրեց իսլամական աշխարհի տարբեր հատվածներում:

Խալիֆայության հռչակումից անմիջապես հետո³ բազմաթիվ մուսուլման կրոնագետ-իրավագետներ հանդես եկան հայտարարություններով և ֆաթվաներով⁴, որոնցում իրենց վերաբերմունքն էին արտահայտում՝ հիմնավորելով այն Ղուրանի այաթներով և հադիսներով:

Ստորև կներկայացվի խալիֆայության հռչակման վերաբերյալ առավել հեղինակավոր մուսուլման կրոնագետ-իրավագետների արձագանքը:

Եգիպտացի հայտնի *մուֆթի*⁵ Շաուկի Ալամը օգոստոսի 12-ին իր գրասենյակում Լիբանանի նախկին վարչապետ Ֆուադ Սեյյորայի հետ հանդիպման ժամանակ ասել է, որ շատ վտանգավոր է ԻՇԻՊ ահաբեկչական կառույցի մեջ «իսլամական պետություն» տեսնելը, քանի որ այդ կառույցը հեռացել է իսլամական արժեքներից և շարիաթի դրույթներից: Նա գտնում է, որ նմանատիպ արյունարբու կազմակերպությունները աղավաղում են իսլամի և մուսուլմանների մասին իրական պատկերացումները, արյուն և ավերածություն են տարածում,

³ Արդեն հուլիսի չորսին Ալ-Ջազիրա հեռուստաընկերության կայքում հրապարակվեց մի շարք հեղինակավոր մուսուլման գիտնականների խիստ բացասական կարծիքը խալիֆայության հռչակման վերաբերյալ: *Stu Muslim leaders reject Baghdad's caliphate* <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2014/07/muslim-leaders-reject-baghdadi-caliphate-20147744058773906.html>

⁴ *Ֆաթվան* կրոնական կամ քաղաքացիական կոնկրետ և պրակտիկ տարբեր իրողությունների հետ կապված իսլամական տեսակետը ներկայացող եզրահանգում է, որն ունի խորհրդակցական բնույթ և կատարման համար պարտադիր չէ:

⁵ Արաբ. *mufti*՝ կրոնա-իրավական հարցերով եզրահանգում (*ֆաթվա*) տվող անձ

ինչով առիթ են տալիս «մեր հակառակորդներին ահաբեկչության դեմ պայքարի անվան տակ միջամտել մեր ներքին գործերին»⁶:

Մառուդյան Արաբիայի գլխավոր *մուֆթի* շեյխ Աբդ ալ-Ազիզ Ալ ալ-Շեյխը օգոստոսի 19-ին «Շրջահայացություն և հիշողություն» վերնագրված հայտարարության մեջ ասում է, որ ԻՇԻՊ-ը իսլամի թիվ մեկ թշնամին է, քանի որ ծայրահեղականության և ահաբեկչության գաղափարները ոչ միայն որևէ առնչություն չունեն իսլամի հետ, այլև հակասում են նրան, և հենց մուսուլմաններն էլ դրանց առաջին զոհերն են: Շեյխը ԻՇԻՊ-ի և ալ-Կաիդայի հետևորդներին համարում է *խարիջիներ*⁷, որոնք հեռացել են իսլամից և հավատարիմ չեն նրա դրույթներին, քանի որ իրենց թույլ են տալիս թափել մուսուլմանների արյունը և տիրանալ նրանց ունեցվածքին⁸:

2014թ. սեպտեմբերի 19-ին հատուկ ստեղծված <http://lettertobaghdadi.com> կայքում 126 մուսուլման կրոնագետ-իրավագետ, գիտնական, հասարակական գործիչ բաց նամակով⁹ դիմեցին «խալիֆ» Ալ-Բադդադիին, որում 24 կետերով՝ Ղուրանից և հադիսներից մեջբերումներ կատարելով, հիմնավորել էին «Իսլամական խալիֆայության» հռչակման և նրա անդամների

⁶ شوقي علام: داعش مفسدون في الأرض

<http://gololy.com/2014/08/12/142127/%D8%B4%D9%88%D9%82%D9%8A-%D8%B9%D9%84%D8%A7%D9%85-%D8%AF%D8%A7%D8%B9%D8%B4-%D9%85%D9%81%D8%B3%D8%AF%D9%88%D9%86-%D9%81%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%B1%D8%B6.html#>

⁷ Արաբ. *xawārij* (հեռացածներ)՝ իսլամական համայնքից առաջինն առանձնացած կրոնաքաղաքական խմբավորում

⁸ مفتي السعودية: "داعش" العدو الأول للإسلام

<http://www.alarabiya.net/ar/saudi-today/2014/08/19/%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%81%D8%AA%D9%8A-%D9%8A%D8%AF%D8%B9%D9%88-%D8%B9%D8%A8%D8%B1-%D8%A8%D9%8A%D8%A7%D9%86-%D8%A5%D9%84%D9%89-%D9%88%D9%82%D9%88%D9%81-%D8%A7%D9%84%D8%B4%D8%B9%D8%A8-%D9%85%D8%B9-%D8%A7%D9%84%D9%82%D9%8A%D8%A7%D8%AF%D8%A9-.html>

⁹ Open letter to Baghdadi <http://lettertobaghdadi.com/arabic2.php>

վարքի՝ իսլամի դրույթներին հակասելը: Ստորև համառոտ կերպով ներկայացվում են վերոնշյալ կետերը.

1. Իսլամում ֆաթվա կարելի է արձակել միայն իսլամական իրավունքի հիմքերում հիշատակված անհրաժեշտ բոլոր պահանջերի կատարման դեպքում: Ինչպես նաև չի կարելի իրավական նորմ դուրս բերել Ղուրանի որևէ այսօր հատվածաբար մեջբերելով՝ առանց հաշվի առնելու բոլոր գրավոր (իրավական-Ս) տեքստերը¹⁰:

2. Չի կարելի իրավական նորմ դուրս բերել առանց արաբերենին կատարելապես տիրապետելու¹¹:

3. Իսլամում չի թույլատրվում իրավական խնդիրները հեշտացնել կրոնաիրավական գիտությունների անտեսմամբ¹²:

¹⁰ Խոսքը, մասնավորապես, վերաբերում է Աբու Մուհամմադ Ալ-Ադնանիի ելույթին, որում ասվում է. «Թո՛ղ Աստված աղոթի մեր տեր Մուհամմադի համար, որն ուղարկվել է թրով՝ որպես բարեգոյություն աշխարհներին» (տես.

وليمكنن لهم دينهم الذي ارتضى لهم) للشیخ أبي محمد العدناني الشامي

<https://www.youtube.com/watch?v=FAgi2DSa7ro>): Մուսուլման կրոնագետներն այստեղ իսլամի հիմքերին հակասող առնվազն երկու դրույթ են տեսնում: Ինչպե՛ս կարող է Աստված Մուհամմադին ուղարկել որպես բարեգոյության ապացույց՝ նրան թրով զինելով, և ինչպե՛ս կարող է Աստված թուր ուղարկել այն աշխարհները, որոնցում թրեր չկան, օրինակ բույսերի կամ ջինների աշխարհները:

¹¹ «Խալիֆայություն» հռչակող հայտարարության մեջ թույլ է տրվել եզրերի կիրառման երկու սխալ.

ա) վերնագրում ասվում է. *hāda waed Allah* (սա Աստծո խոստումն է), ինչը, մուսուլման կրոնագետ-իրավագետների կարծիքով անթույլատրելի է: Նրանք մեջբերելով Ղուրանի 24:55 այսօր, որում թվարկվում են Աստծո խոստումներից մի քանիսը, նշում են, որ պետք է ասել «Աստծո խոստումներից մեկը», և ոչ թե «Աստծո խոստումը», քանի որ այն միակը չէ,

բ) *istixlāf* (փոխարինողի, իրավահաջորդի նշանակում) եզրը հայտարարության մեջ կիրառվում է Խալիֆայության առնչությամբ, մինչդեռ այն կարող է կիրառվել միայն մարդկանց վերաբերյալ:

¹² 2014 թվականի հունիսի 19-ին ԻՇԻՊ-ի անդամ Աբու Բառա ալ-Հինդին իր տեսաելույթում հայտարարել էր. «Բացե՛ք Ղուրանը և կարդացե՛ք ջիհադի (սրբազան պատերազմի) մասին բոլոր այսօրները, և ամեն բան պարզ կդառնա: Ինձ գիտնականներն ասում են. «Սա պարտականություն է, իսկ դա

4. Իսլամում տարածայնությունը թույլատրվում է բոլոր հարցերում՝ բացառությամբ կրոնում պարտադիր համարվող դրույթներից:

5. Իսլամում չի թույլատրվում անտեսել իրավական նոր իրողությունը:

6. Իսլամում չի թույլատրվում սպանել անմեղներին:

7. Իսլամում չի թույլատրվում սպանել պատվիրակներին, դեսպաններին և դիվանագետներին, հետևաբար չի թույլատրվում սպանել լրագրողներին:

8. Ջիհադն իսլամում պաշտպանողական բնույթ ունի և կախված է օրինական պատճառից, օրինական մեթոդից և օրինական նպատակից:

9. Չի թույլատրվում մարդուն ոչ մուսուլման համարել, քանի որ նա բացեիքաց չի հայտարարել իր անհավատության մասին¹³:

10. Չի թույլատրվում որևէ կերպ վնաս հասցնել քրիստոնյաներին կամ այլ «Գրքի մարդկանց»¹⁴:

11. Եզդիներին պետք է «Գրքի մարդ» համարել¹⁵:

պարտականություն չէ, հիմա ջիհադի ժամանակը չէ»: Թողե՛ք ամենն ու Ղուրան կարդացե՛ք և կիմանաք, թե որ՝ն է ջիհադը» (Տե՛ս Abu Bara'a al Hindi <https://www.youtube.com/watch?v=ecD6ahZ7E7s>)

¹³ 2014 թվականի հունիսին ԲՇԻՊ–ի անդամ Շաքիր Վահիբը կանգնեցրել էր երկու անգն քաղաքացիների, որոնք հայտարարել էին, որ մուսուլման են: Նա հարցեր է տալիս նրանց երեկոյան աղոթքի կարգի մասին և՛ պատասխանում սխալներ գտնելով, սպանում նրանց: (Տե՛ս

بالفيديو تنظيم القاعدة يقتلون سائتين بعد سؤالهم عن عدد ركعات الفجر

<https://www.youtube.com/watch?v=oKRrLnESvKI>)

¹⁴ Ղուրանում «Գրքի մարդիկ» են համարվում նրանք, ում տրվել է աստվածային հայտնությունը՝ հրեաներն ու քրիստոնյաները: Ավելի ուշ շրջանում իսլամական ավանդույթը այս եզրի տակ սկսեց հասկանալ *զհիմիների* (իսլամական իրավունքով պաշտպանության տակ գտնվող ոչ մուսուլմաններին), այդ թվում՝ բողոքականություն, հինդուիզմ և զրադաշտականություն դավանողներին:

¹⁵ Եզդիների՝ «գրքի մարդիկ» լինելը միանշանակ չի ընդունվում մուսուլման կրոնագետ–իրավագետների կողմից:

12. Իսլամում ստրկությունը չի թույլատրվում դրա՝ իջմայով¹⁶ արգելվելուց ի վեր¹⁷:

13. Իսլամում չի թույլատրվում հարկադրել կրոնափոխության¹⁸:

14. Իսլամում չի թույլատրվում անտեսել կանանց իրավունքները:

15. Իսլամում չի թույլատրվում անտեսել երեխաների իրավունքները:

16. Իսլամում չի թույլատրվում օրենսդրական պատիժներ իրականացնել առանց արդարություն և գթասրտություն ապահովող միջոցառումների:

17. Իսլամում չի թույլատրվում տանջանքների ենթարկել:

18. Իսլամում չի թույլատրվում դիակները այլանդակել:

19. Իսլամում չի թույլատրվում Աստծուն արգելված և անվայել արարքներ վերագրել:

20. Իսլամում չի թույլատրվում ավերել մարգարենների և զինակիցների գերեզմաններն ու սրբատեղիները:

21. Իսլամում չի թույլատրվում դուրս գալ կառավարչի դեմ ցանկացած պատճառով, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ նա բացահայտ անհավատություն է ցուցաբերում և չի թույլատրում մարդկանց ադոթել:

22. Իսլամում չի թույլատրվում խալիֆայություն հռչակել՝ առանց իսլամական համայնքի միաձայն համաձայնության:

¹⁶ Հեղինակավոր կրոնագետ-իրավագետների միաձայն համաձայնություն, իսլամական իրավունքի չորս հիմքերից մեկը:

¹⁷ Դեռևս 20-րդ դարասկզբից առանձին իսլամական պետություններ միացել են ստրկությունն արգելող միջազգային համաձայնագրերի, սակայն չկա որևէ հստակ փաստաթուղթ, որը վկայի իսլամում ստրկության բացարձակ արգելքի մասին:

¹⁸ Ղուրանի 2:256 այաթում ասվում է. «Հավատի հարցում պարտադրանք չկա»:

23. Մարդու քաղաքացիությունը հարգելը պարտադիր է իսլամում:

24. Մարգարեի մահից հետո իսլամը ոչ մեկի չի պարտադրում գաղթել¹⁹:

Նամակի տակ ստորագրել էին կրոնական հեղինակություններ Եգիպտոսից, Նիգերիայից, Հորդանանից, Չադից, Թուրքիայից, Եմենից, ԱՄՆ-ից, Մալազիայից, Պորտուգալիայից, Ֆրանսիայից, Պաղեստինից, ԱՄԷ-ից, Ինդոնեզիայից, Մաուրյան Արաբիայից, Թունիսից, Մարոկկոյից²⁰, Բուլղարիայից, Շվեդիայից, Մեծ Բրիտանիայից, Գամբիայից, Աֆղանստանից, Բոսնիա-Հերցեգովինայից, Հոլանդիայից, Իրաքից, Հնդկաստանից, Սուդանից, Պակիստանից, Լիբանանից, Կոսովոյից, Իսլանդիայից, Մավրիտանիայից, Սիրիայից և Ուզբեկստանից:

Նման աշխարհագրությունը վկայում է այն մասին, որ մուսուլման գիտնականներն ու գործիչները ԻՊ-ի հռչակման մեջ վտանգ են տեսնում ոչ այնքան տարածաշրջանային խնդիրներից ելնելով, որքան ընդհանրապես իսլամի հեղինակությանը հասցվելիք անխուսափելի վնասի տեսանկյունից:

Ավելի վաղ, օգոստոսի 31-ին նմանատիպ նախաձեռնությամբ էին հանդես եկել Մեծ Բրիտանիայում բնակվող մի խումբ մուսուլման կրոնական առաջնորդներ և գիտնականներ, ովքեր

¹⁹ Խոսքը վերաբերում է Ալ-Բադդադիի 2014 թվականի հուլիսի մեկին ունեցած տեսաուղերձին, որում նա կոչ էր անում աշխարհի տարբեր ծայրերում ապրող բոլոր մուսուլմաններին՝ գաղթել և բնակություն հաստատել «Իսլամական Խալիֆայությունում», քանի որ դեպի «Իսլամի տուն» գաղթը պարտադիր է մուսուլմանի համար: Մանրամասն տես՝

شاهد .. "الخلافة ابراهيم" زعيم "الدولة الاسلامية" يدعو المسلمين للهجرة الى دولته

<https://www.youtube.com/watch?v=-oFf4TGJiPA>

²⁰ Հարկ է նշել, որ նամակի հրապարակումից մոտ տաս օր անց «*Թաուհիդ ուս իսլախ*» շարժման ղեկավար, մուսուլման կրոնագետ Մուհամմադ ալ-Տալաբին Մարոկկոյից հայտարարեց, որ նա չի տեսել նամակի վերջնական տեքստը և չի ստորագրել այն, չնայած նախապես տեղյակ է եղել, որ նման նամակ է պատրաստվում:

նորահռչակ «Իսլամական Խալիֆայության» առնչությամբ իրենց պարզաբանումներն էին ներկայացրել յոթ կետից կազմված ֆաթվայի տեսքով²¹.

1. Կասկածից վեր է, որ նախագահ Ասադի վարչակարգը Սիրիայում ռեպրեսիվ է, անարդար և դաժան, և բազմաթիվ չարագործություններ է իրականացրել սեփական ժողովրդի նկատմամբ:

2. Նույնը կարելի է ասել նաև այսպես կոչված Իսլամական Պետությանը կամ ինքնահռչակ «խալիֆայության» մասին, որը նախկինում հայտնի էր «Իրաքի և Շամի իսլամական պետություն» անվամբ. այն բռնակալական ճնշող խմբավորում է:

3. Սպանելով ռազմագերիներին, լրագրողներին և խաղաղ բնակիչներին, այդ թվում մզկիթի իմամներին, ուլքեր հրաժարվել են ներգրավվել իրենց արշավի մեջ, և իրենց ընդդիմախոսների կանանց ու երեխաներին գերության վերցնելով՝ ԻՇԻՊ-ը խախտել է միջազգային այնպիսի պայմանագրեր, ինչպիսիք են Ժնևի կոնվենցիան և ստրկությանն առնչվող կոնվենցիաները, որոնք ստորագրել են բոլորը, այդ թվում՝ մուսուլմանները: Աստված ասում է Ղուրանում. «Հավատացյալներ, կատարե՛ք ձեր ուխտերը» (5:1):

4. Իսլամական Պետության կողմից իրականացվող շիա մուսուլմանների, քրիստոնյաների և եզդիների հետապնդումներն ու ջարդերը զզվելի են և դեմ իսլամական ուսմունքին, իսլամական հանդուրժողականությունը դրսևորվել է մեծ կայսրություններում, ինչպիսիք են Մոդալների կամ Օսմանյան կայսրությունը.

5. Ելնելով վերոշարադրյալից՝ Իսլամական Պետությունը հերետիկոսական, ծայրահեղական կազմակերպություն է, և կրոնի

²¹ Fatwa on the so-called “Islamic state” (formerly “Islamic state in Iraq & Syria”) http://www.thesundaytimes.co.uk/sto/multimedia/archive/01091/Fatwa_on_ISIS_1091394a.pdf

տեսանկյունից արգելվում (*հարամ*) է դրան աջակցելը կամ միանալը: Բացի այդ, Բրիտանական մուսուլմանները պարտավոր են ակտիվորեն հակազդել դրա թունավոր գաղափարախոսությանը, հատկապես, երբ դրան նպաստում են Մեծ Բրիտանիայում.

6. Մեծ Բրիտանիայի և ԵՄ-ի մյուս քաղաքացիները իրենց երկրներում իրենց պարտականությունները պետք է կատարեն իսլամական աստվածաբանության և (տեղական-US) օրենսդրության նորմերի համաձայն, այդ պատճառով արգելվում (*հարամ*) է մեկնել պայքարելու Սիրիայում կողմերից որևէ մեկի կազմում, այդ թվում՝ ոչ պետական միավորումների, քանի որ դա արգելված է ԵՄ երկրներում գործող օրենքով:

7. Բրիտանական մուսուլմանների բարոյական պարտականությունն է առանց սեփական հասարակություններին դավաճանելու օգնել Սիրիայի և Իրաքի ժողովրդներին՝ «Եթե նրանք ձեր օգնությունն են խնդրում կրոնում, դուք պետք է օգնեք նրանց, սակայն ոչ նրանց դեմ, ում հետ դուք պայմանագիր ունեք» (Ղ. 8:72):

Հատկանշական է, որ ԻՊ-ի գործողությունների խիստ քննադատությամբ հանդես եկան ոչ միայն չափավոր կրոնագետ-իրավագետներ, այլև ջիհադական գաղափարախոսության առաջամարտիկ հանդիսացող գործիչներ: Մասնավորապես, Ալ-Կաիդայի հոգևոր հայրերից մեկը՝ հորդանանյան բանտերում երկար տարիներ անցկացրած Աբու Մուհամմադ Ալ-Մակդիսին, շատերի համար խիստ անսպասելի, նույնպես խիստ քննադատեց²² խալիֆայության հռչակումը՝ նշելով, որ ԻՊ-ի գործողությունները լուրջ վտանգ են ներկայացնում Սիրիայում գործող ջիհադական

²² أبو محمد المقدسي يبطل "خلافة" داعش مستندا على فتوى "مالك" ببطلان طلاق المكره وبيعتة.. الخلافة يجب أن تكون أمنا لكل مسلم

<http://arabic.cnn.com/middleeast/2014/07/12/maqdisi-isis-islamic-state-calls>

խմբավորումների համար: Խալիֆայությունը պետք է ցանկացած մուսուլմանի համար անվտանգ ապաստան լինի, ինչպիսին, ըստ Ալ-Մակդիսիի, չի կարող լինել նորահռչակ խալիֆայությունը: Նա կոչ արեց Ալ-Բադդադիին դիմել վստահելի գործիչներից կազմված չեզոք դատարանի՝ ծագած վեճերն ու կոնֆլիկտները լուծելու համար:

Ալ-Կախդայի նախկին մուֆթի Աբու Հաֆս Ալ-Մաուրիտանին նույեմբերի 8-ին մի հեռուստահաղորդման ժամանակ²³ հայտարարեց, որ Ալ-Բադդադիի հռչակած ԻՊ-ն այն խալիֆայությունը չէ, որի ստեղծմանն անհամբեր սպասում են բոլոր մուսուլմանները և որտեղ իրականացվում են այն բոլոր դրույթները, որոնք պարտադիր են խալիֆայության և խալիֆի համար: Առանց իսլամական համայնքի հեղինակավոր գիտնականների և գործիչների համաձայնության չի կարող խալիֆայություն ստեղծվել:

Ճաթվանների եվրոպական խորհրդի և Մուսուլման աստվածաբան-գիտնականների միջազգային ասոցիացիայի համահիմնադիր, հայտնի եգիպտացի իմամ Յուսուֆ ալ-Կարադաուին, ով համարվում է նաև «Մուսուլման եղբայրներ» կազմակերպության ոչ պաշտոնական գաղափարախոսը, «Իսլամական պետության» հռչակման խնդրին անդրադարձել է իսլամական իրավունքի տեսանկյունից: «Չի կարող որևէ անջատ խումբ իսլամական խալիֆայություն հռչակել, քանի որ դա ողջ իսլամական համայնքի և կրոնագետ-իրավաբանների գործառույթն է: Խալիֆայության հռչակումը չի համապատասխանում շարիաթի չափանիշներին և նրա հասցրած

²³ أبو حفص الموريتاني مفتي القاعدة سابقاً لأخبار الآن: خلافة البغدادي تقوم على أسس فاسدة

<http://www.alaan.tv/programs/news-and-info/moukabala-khassa/117634/abu-hafs-the-mauritanian-mufti-of-al-qaeda-a-succession-of-al-baghdadi-is-based-on-foundations-of-a-corrupt>

վնասն ավելի շատ է, քան օգուտը»: Շարունակելով թեման՝ Ալ-Կարադաուին հավելել է. «Մենք բոլորս ողջ հոգով երագում ենք խալիֆայության՝ օր առաջ ստեղծման մասին, սակայն իսլամն է մեր գիտությունն ու կյանքի դպրոցը, որը սովորեցնում է մեզ: Մեծ նախագծերը երկար մտորում և ծանր նախապատրաստական աշխատանք են պահանջում»:

Ալ-Կարադաուին պնդում է, որ իսլամական խալիֆայության կենտրոնը Ստամբուլն է, իսկ առաջնորդը Ռեջիբ Թայիբ Էրդողանը, «ուն սատարում են Աստված և Մուհամմադ մարգարեն»: Ըստ նրա՝ «Իսլամական պետության» հռչակումը ոչ միայն չի ունենա որևէ իրավական հետևանք, այլև մեծ վտանգ է ներկայացնում Իրաքի սուննի մուսուլմանների և սիրիական հեղափոխության համար»²⁴:

Ամփոփելով՝ կարելի է առանձնացնել, որ հեղինակավոր սուննի կրոնագետ-իրավագետների տեսակետից.

1. անընդունելի է Իսլամական Խալիֆայության հռչակումը առանձին անհատների կամ խմբավորումների կողմից, դա ողջ իսլամական համայնքի՝ *ումմայի* մենաշնորհն է,

2. խալիֆայությունը պետք է միավորի, ոչ թե բաժանի, իսկ ԻՊ-ի հռչակումը ջիհադական ուժերի մասնատման պատճառ հանդիսացավ,

3. անընդունելի է ի շահ առանձին ուժերի շարիաթի նորմերի աղավաղումն ու խախտումը: ԻՊ-ի հետևորդները շարիաթի նորմերի հաստատման անվան տակ հաշվեհարդար են տեսնում իրենց քաղաքական, գաղափարական հակառակորդների հետ:

4. անթույլատրելի է Ղուրանի առանձին հանգատողերի՝ այաթների կիրառումը և նմանատիպ մյուս այաթների անտեսումը,

²⁴ شتعال حرب الفتاوى بين الاخوان وداعش.. القرضاوي ينزع غطاء الشرعية عن البغدادي خليفة الدولة الإسلامية
إرضاء لأمريكا وينصب أردوغان أميراً للمؤمنين.. والشنقيطي يرد بتكفير الجماعة ومرسي ويصفهم بالمتخاذلين
<http://www.albawabhnews.com/748771>

ինչպես նաև այաթի կամ առանձին բառերի իմաստի աղավաղումը, առանց համատեքստը հաշվի առնելու:

5. անընդունելի են ծայրահեղականության և ահաբեկչության գաղափարները, որոնք տարածում է ԻՊ-ը,

6. անընդունելի են ահաբեկչական այն մեթոդները, որոնց դիմում է ԻՊ-ն: Դրանցից առավել կարևոր են անմեղ մարդկանց, ընդ որում ոչ միայն մուսուլմանների, այլև «Գրքի մարդկանց» արյուն թափելը, նրանց տեղահանելն ու ունեցվածքին տիրանալը,

7. պարտադիր է մարդկանց իրավունքները հարգելը, այդ թվում՝ կանանց և երեխաների: Անթույլատրելի է վերջիններիս ռազմական գործողությունների մեջ ներքաշումը: Անընդունելի են այն պատժամիջոցներն ու տանջանքները, որոնք կիրառվում են գերիների նկատմամբ,

8. անթույլատրելի է նաև լրագրողների սպանությունը, քանի որ կրոնն արգելում է սպանել պատվիրակներին, իսկ լրագրողները, «...եթե իհարկե լրտես չեն, ճշմարտության առաքյալներն են, քանի որ նրանց առաքելությունը ճշմարտությունը հասարակ մարդկանց հասու դարձնելն է»²⁵,

9. ԻՊ-ի գործունեությունը վարկաբեկում է իսլամը:

Մակայն, արդյո՞ք նմանատիպ արձագանքները որևէ ազդեցություն ունեցան ԻՊ-ի ղեկավարության, անդամների և համակիրների վրա: Կարելի է փաստել, որ նշված նամակներից և ելույթներից հետո որևէ դրական տեղաշարժի մասին խոսք լինել չի կարող:

ԻՊ ներկայացուցիչները շարունակում են ռազմական գործողությունները, դրանցում ներգրավում են ոչ միայն կանանց,

²⁵ Open letter to Baghdadi <http://lettertobaghdadi.com/arabic2.php>

այլև երեխաներին: Գնալով աճում է օտար, այդ թվում նաև եվրոպական, երկրներից ԻՊ-ի ուժերին միացողների թիվը²⁶:

Սեպտեմբերի 4-ին, այնուհետև սեպտեմբերի 22-ին Իրաքում նրանց կողմից սպանվել են մոտ հազար իրաքցի զինվորականներ:

Արտասահմանցի լրագրողներին և մարդասիրական առաքելությունների ներկայացուցիչներին սպանում էին թե՛ հնչած քննադատություններից առաջ, թե՛ դրանցից հետո: Առաջին լրագրողը սպանվել է օգոստոսի 19-ին²⁷, երկրորդը՝ սեպտեմբերի 2-ին²⁸, երրորդը՝ սեպտեմբերի 24-ին²⁹: Սեպտեմբերի 13-ին տարածված տեսանյութում ԻՊ-ի անդամները հաշվեհարդար են տեսնում բրիտանական մարդասիրական առաքելության ներկայացուցչի հետ³⁰, հոկտեմբերի 3-ին տարածված տեսանյութում՝ մարդասիրական օգնություն բաժանող մեքենայի բրիտանացի վարորդի հետ³¹, նոյեմբերի 16-ին լրատվամիջոցները հայտնեցին բարեգործական կազմակերպության ամերիկացի ներկայացուցչի մահապատժի մասին³², և այսպես շարունակ:

²⁶ UN Report On 15,000 Foreigners Joining ISIS Fighters In Syria And Iraq Will Shock You http://au.ibtimes.com/un-report-15000-foreigners-joining-isis-fighters-syria-iraq-will-shock-you-1384796#.VKen3PldXC_

²⁷ James Foley: the photojournalist killed by Islamic State militants <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/iraq/11045978/James-Foley-the-photojournalist-killed-by-Islamic-State-militants.html>

²⁸ Islamic State 'kills US hostage' Steven Sotloff <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29038362>

²⁹ Jund al-Khilafah in Algeria Beheads French Hostage in Video <http://www.webcitation.org/6Spb0m0sx>

³⁰ David Haines video: Full transcript of ISIS footage that allegedly depicts beheading of British aid worker <http://www.nydailynews.com/news/world/transcript-isis-video-alleged-beheading-david-haines-article-1.1938691>

³¹ Alan Henning 'killed by Islamic State' <http://www.bbc.com/news/uk-29485405>

³² U.S. confirms Islamic State beheading of American <http://www.usatoday.com/story/news/world/2014/11/16/peter-kassig-islamic-state-claims-beheading-syria/19128067/>

2014 թվականի օգոստոսի ընթացքում հազարավոր ասորիներ և եզդիներ են տարհանվել, գերության վերցվել³³ կամ սպանվել³⁴ Իրաքի հյուսիսում գտնվող մի շարք բնակավայրերում՝ ԻՊ-ի ձեռքն անցնելուց հետո 2015 թվականի հունվարի ընթացքում ԻՊ-ն ազատ է արձակել մոտ 550 ազգությամբ եզդի գերիների, ինչը, սակայն, նույնպես պետք չէ կապել վերոնշյալ արձագանքների հետ: Ազատ արձակվածները հիմնականում ծերեր են և հիվանդներ: Գերության մեջ դեռևս մնում են երեք հազարից ավելի եզդիներ³⁵:

ԻՊ-ն, կրոնական գաղափարներով քողարկվելով, իրականում քաղաքական խնդիրներ է լուծում: Այստեղ կարևոր է հաշվի առնել նաև, որ ալ-Բադդադին ինքն էլ իսլամական իրավունքի գիտակ է, քաջ տիրապետում է իսլամական իրավունքի հիմքերին և կարողանում է իր մտքերն ու գործողությունները հիմնավորել՝ Ղուրանից, *հադիսներից*³⁶ և միջնադարյան հեղինակավոր կրոնագետների կարծիքներից մեջբերումներ անելով: Նա սովորել է Բադդադի իսլամական համալսարանում՝ ստանալով բակալավրի, մագիստրոսի, այնուհետև գիտությունների դոկտորի աստիճան իսլամական իրավունքի ոլորտում: Մեծ հավանականությամբ մինչև 2003 թվականին ԱՄՆ զորքերի՝ Իրաք ներխուժումը, զբաղվել է իրավաբանական գործունեությամբ, այնուհետև օգնել է հիմնել «*Միլ ալ-սուննա վա-լ-ջամաա*»

³³ Iraq Christians flee as Islamic State takes Qaraqosh <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-28686998>

³⁴ بالصور.. داعش تقتل أكثر من 500 من اليزيديين وتشرّد الآلاف
<http://www.albawabhnews.com/726956>

³⁵ Isis mysteriously releases hundreds of Yazidis in Iraq after five months of 'abuse and neglect'

<http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/isis-mysteriously-releases-hundreds-of-yazidis-in-iraq-after-five-months-of-abuse-and-neglect-9985929.html>

³⁶ Մուհամմադ մարգարեի գործողությունների և խոսքերի մասին պատմող պատմություններ

խմբավորումը, որում ստանձնել է շարիաթի խորհրդի ղեկավարի պաշտոնը: 2010 թվականի մայիսին նա գլխավորել է «Իրաքում իսլամական պետությունը», որը հայտնի է նաև որպես ալ-Կաիդայի իրաքյան ճյուղ: Որպես այս կառույցի ղեկավար՝ նա պատասխանատու է Իրաքում կառույցի իրականացրած բազմաթիվ ահաբեկչական գործողությունների համար, որոնց գոհ են դարձել հարյուրավոր մարդիկ³⁷: Նմանատիպ կենսագրություն ունեն նաև ԻՊ-ն ղեկավարող մյուս գործիչները:

Միամիտ է ակնկալել, որ նման ճանապարհ անցած ահաբեկիչները կանսան իրենց ուղղված կոչերին և կփոխեն իրենց գործելաոճը՝ ելնելով իսլամական իրավունքի տարբեր աղբյուրներում նշված դրույթներից, որոնց նրանք քաջ ծանոթ են, որոնք, սակայն, չեն բխում նրանց քաղաքական շահերից: Առավել ևս, որ կրոնական տեքստերը շատ հաճախ տարբերացումների և հակադիր մեկնաբանությունների հնարավորություն են տալիս:

2014 թվականի հուլիսի 4-ին Ալ-Բադդադին Մոսուլում՝ Ան-Նուրի մզկիթում, խուտբայի³⁸ ժամանակ ասել էր³⁹. «Եթե այն, ինչ ես ասում և անում եմ ճշմարիտ է, ապա օգնե՛ք ինձ: Եթե այն, ինչ ես ասում և անում եմ, սխալ է, ապա խորհուրդ տվե՛ք և ուղղե՛ք ինձ»⁴⁰: Սակայն, թե՛ ալ-Բադդադին, թե՛ ԻՊ-ի մյուս ղեկավարները ոչ միայն չեն ընդունում հնչած քննադատությունը, այլև ամեն անգամ հանդես են գալիս պատասխան հայտարարություններով՝

³⁷ How ISIS leader Abu Bakr al-Baghdadi became the world's most powerful jihadist leader <http://www.washingtonpost.com/news/morning-mix/wp/2014/06/11/how-isis-leader-abu-bakr-al-baghdadi-became-the-worlds-most-powerful-jihadi-leader/>

³⁸ Մզկիթում ուրբաթօրյա կեսօրի աղոթքի ժամանակ իմամի կողմից արտասանվող ճառ

³⁹ Islamic State leader Abu Bakr al-Baghdadi addresses Muslims in Mosul <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/iraq/10948480/Islamic-State-leader-Abu-Bakr-al-Baghdadi-addresses-Muslims-in-Mosul.html>

⁴⁰ Այս խոսքերով նա կրկնօրինակում էր առաջին բարեպաշտ Խալիֆ Աբու Բաքր աս-Սիդդիկի՝ խալիֆ հռչակվելուց հետո արտասանած կարճ ճառը:

խորհուրդ տալով ընդդիմախոսներին զբաղվել սեփական սխալներով և չխառնվել ԻՊ-ի գործերին⁴¹:

Ալ-Բադդադին իր՝ որպես խալիֆի առաջին ելույթում հուլիսի 30-ին դիմեց համայն աշխարհի մուսուլմաններին՝ ջիհադի կոչ անելով նրանց: «Ահաբեկե՛ք Ալլահի թշնամիներին և փնտրե՛ք ձեր մահն այնտեղ, որտեղ ակնկալում եք (գտնել այն-Մ.Տ.), քանի որ աշխարհիկ կյանքն ավարտվելու է, իսկ հանդերձալը՝ տևելու է հավերժ: ... Ես ընտրվել եմ ձեզ առաջնորդելու համար, չնայած ես լավագույնը չեմ ձեր մեջ և առավել չեմ ձեզանից»⁴²:

Ինչպես վերը նշվեց, ԻՊ-ի անդամները Իսլամական խալիֆայությունը նախկին խալիֆայությունների ժառանգն են համարում և վստահ են, որ իրենց հաջողվել է անել այն, ինչ չեն կարողացել անել մյուս իսլամական կազմակերպությունները մեկ դարի ընթացքում՝ իրականացնել իսլամական վերածնունդ՝ լցնելով Օսմանյան խալիֆայության վերացումից հետո առաջացած մեկդարյա բացը: ԻՊ-ի առաջնորդ Ալ-Բադդադին և խոսնակ Ալ-Ադնանին իրենց ելույթներում անընդհատ շեշտում են նորաստեղծ խալիֆայության ընդհանրությունը բարեպաշտ խալիֆների՝ հատկապես Աբու Բաքրի և Օմարի ստեղծած խալիֆայության, խալիֆների գործողությունների և նպատակների հետ: Նրանք նպատակ ունեն չեղյալ հայտարարել Մայքս-Պիկոյի⁴³ համաձայնագրով հաստատված սահմանները և վերականգնել խալիֆայության նախկին սահմանները՝ Իսպանիայից մինչև Հնդկաստան:

⁴¹ داعش يعلن مسؤوليته عن هجمات الجمعة بشرق ليبيا والتي أودت بحياة 30 شخصا على الأقل
<http://arabic.cnn.com/%D8%AF%D8%A7%D8%B9%D8%B4>

⁴² أبو بكر البغدادي أمير الدولة الإسلامية بعد اعلان الخلافة الإسلامية يدعو المسلمين للهجرة والجهاد
https://www.youtube.com/watch?v=IU_CjMnhdMM

⁴³ Գաղտնի համաձայնագիր է Մեծ Բրիտանիայի և Ֆրանսիայի միջև՝ Օսմանյան կայսրության ասիական տիրույթների բաժանման մասին: Ստորագրվել է Լոնդոնում, 1916-ի մայիսին:

Ալ-Բադդադին 2014 թվականի նոյեմբերի 13-ին ունեցած ելույթում հայտարարեց, որ ԻՊ-ի զորքերը չեն լքի ռազմի դաշտը, նույնիսկ եթե նրանցից ընդամենը մեկ զինվոր մնա: Աստծո օգնությամբ նրանք կշարունակեն պատերազմը մինչև հասնեն Հռոմ⁴⁴: ԻՊ-ի խոսնակ Ալ-Ադնանին 2014 թվականի սեպտեմբերի 21-ին մոտ մեկժամանոց աուդիո ելույթում դիմում է ԱՄՆ նախագահ Բարաք Օբամային. «Մենք զգուշացրել էինք, որ այսօր մենք նոր դարաշրջանում ենք, դարաշրջան, որում (Իսլամական-Մ.Տ.) պետությունը, նրա զինվորները և որդիները առաջնորդներ են, ոչ թե՛ ստրուկներ: Նրանք մարդիկ են, ովքեր երկար դարեր չգիտեն, թե պարտությունն ինչ է: Դուք կովում եք մի ժողովրդի հետ, որին անհնար է հաղթել, նրանց հետ, ովքեր կա՛մ հաղթում են, կա՛մ զոհվում: Ո՛վ, Օբամա, դու ասում ես, որ Ամերիկայի ձեռքը երկար է և կարող է հասնել այնտեղ, որտեղ ցանկանա: Դե իմացի՛ր, որ մեր դանակը սուր է, այն կտրում է ձեռքեր ու վզեր»: Նա կոչ արեց համայն աշխարհի մուսուլմաններին դուրս գալ «խաչակիրների» ու հրեաների դեմ և սպանել բոլոր անհավատներին՝ աշխարհի որ ծայրում էլ, որ լինի: «Անհավատների արյուն թափելն արդար է, իսկ նրանց ունեցվածքը՝ թույլատրելի մուսուլմանների համար: ... Սպանի՛ր անհավատին որտեղ էլ, որ նա լինի, զինվորական, թե քաղաքացիական...»⁴⁵: Ալ-Ադնանին իր ելույթն ավարտեց կոչ անելով բոլոր մուսուլմաններին՝ սատարել ԻՊ-ին «խաչակիրների վերջին արշավին» դիմակայելու և վերջնական հաղթանակի

⁴⁴ Islamic State leader says military campaign against his group was failing: social media website <http://www.reuters.com/video/2014/11/13/islamic-state-leader-says-military-campa?videoId=347486731>

⁴⁵ كلمة الشيخ ابو محمد العدناني الى مسلمين العالم ووعيد الى بغل اليهود اوباما
<https://soundcloud.com/syriaupdate/lardzyqa3s0v>

հասնելու՝ հանուն խալիֆայության նախկին փառքի վերականգնման:

Սա այն գերնպատակն է, որի համար ԻՊ-ի հետևորդները պատրաստ են մեռնել, դրա իրագործմանը չի կարող խանգարել և ոչ մի հեղինակության կարծիք, ոչ մի գրավոր կամ բանավոր խոսք՝ թեկուզև հիմնված Ղուրանի և իսլամական իրավունքի մյուս աղբյուրների վրա:

THE REACTION OF FAMOUS MUSLIM EXPERTS IN ISLAMIC LAW ON PROCLAMATION OF ISLAMIC STATE

Summary

Sona Tonikyan

On 29 June 2014, Abu Muhammad al-Adnani, the spokesman of The Islamic State of Iraq and the Levant (ISIL) proclaimed Islamic Caliphate named "Islamic State" and declared Ibrahim Awwad Ibrahim Ali al-Badri, who is also known as Abu Bakr al -Baghdadi, as caliph.

At first glance it would seem that Muslims generally responded positively to the restoration of the Islamic Caliphate, but right after the proclamation of the Caliphate, Muslim lawyers made statements and fatwas, in which they expressed their harsh treatment towards the proclamation of the Islamic state, its ideology and terrorist activities.

However, despite the fact that all these opinions were based on the numerous citations from Quran and hadiths, it can be stated they did not have any effect on IS leaders, members and supporters, and after all these letters and speeches we can state that there is no any positive change.